

סימן א. בדין תלישת שיער, כד ע"ב – כה ע"א

- א. מתני' רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו וכן תולש את השער לראות מקום מום:
- ב. גמ' אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביו"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביום טוב אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר
- ג. אמר להו זילו שיילוח לרב חננאל אי אמר הלכה כרבי יוסי בן המשולם איפשוט לכו אתו שיילוח אמר להו הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם אתו לקמיה דרב הונא אמר להו כנגדו ביום טוב מותר איתמר נמי אמר רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב כנגדו ביום טוב מותר ומי אמר רב הכי
- ד. והא אמר רב חייא בר אשי משמיה דרב מסוכריא דנזייתא אסור להדוקיה ביומא טבא בההיא אפי' ר' שמעון מודה דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות
- ה. והא אמר רב חייא בר אשי אמר רב הלכה כר' יהודה ורב חנן בר אמאי אמר שמואל הלכה כר"ש ורב חייא בר אבין מתני בלא גברי רב אמר הלכה כרבי יהודה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון אלא לעולם סבר רב דבר שאין מתכוין אסור ותולש לאו היינו גוזז וביום טוב היינו טעמא דשרי דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד ותולש לאו היינו גוזז והתניא התולש את הכנף והקוטמו והמזרטו חייב שלש חטאות ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק שאני כנף דהיינו אורחיה. ומדרב סבר כר' יוסי בן המשולם ר' יוסי בן המשולם סבר לה כרב
- ו. וסבר ר' יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור והתניא שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר ר' יוסי בן המשולם אומר גוזז במספרים ואינו חושש שאני פרה דלאו בת גיזה היא והתניא (דברים טו-יט) לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך ואין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז אלא שאני פרה דקדשי בדק הבית היא והאמר רבי אלעזר קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה מדרבנן והאיכא איסורא דרבנן אלא שאני פרה דלא שכיחא וליחלח ולפקח לחולין וליגזה והדר ליקדשה דמיה יקרין וליעבד לה כדשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל אימור דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר
- ז. איבעית אימא רב סבר לה כר' יוסי בן המשולם ור' יוסי בן המשולם לא סבר לה כרב:

רקע

בסוגיא עולים שני הסברים להיתר של רבי יוסי בן המשולם במשנה: דבר שאין מתכוין מותר; תולש לאו היינו גוזז. חייבים להניח שלכל הפחות לאחד מהם מסכים ריבה"מ, דאם נחמיר בשניהם, הרי שאסור יהיה לתלוש משיער הבכור.

תלישת שיער בכור

תולש לאו היינו גוזז	תולש היינו גוזז	
מותר	אסור לתלוש	דבר שאין מתכוין אסור
מותר	מותר	דבר שאין מתכוין מותר

מהלך הסוגיא

סעיף ב-ד, דבר שאין מתכוין מותר

הגמרא מניחה כעת שהנפק"מ בין שתי האפשרויות היא תלישת שיער בהמת חולין ביו"ט לצורך שחיטה. אם ההיתר בבכור נובע מדשא"מ מותר הרי שגם ביו"ט מותר, אך אם ההיתר נובע מתולש לאו היינו גוזז הרי שזהו היתר מיוחד לבכור (לא תגוז בכור צאנך) אך ביו"ט אסור מדין עוקר דבר מגידולו. כיוון שרב פסק כריבה"מ והתיר גם ביו"ט ניתן להסיק שההיתר נובע מדין דשא"מ מותר.

תלישת שיער בכור

תולש לאו היינו גוזז	תולש היינו גוזז	
		דבר שאין מתכוין אסור
	ריבה"מ (ורב)	דבר שאין מתכוין מותר

סעיף ה-ו, תולש לאו היינו גוזז

כיוון שמצינו ששיטת רב כרבי יהודה, שדבר שאין מתכוין אסור, חוזרת בה הגמרא מההנחה הקודמת, ומנקמת את שיטת רב (וממילא גם ריבה"מ) בדין תולש לאו היינו גוזז (משבצת שמאלית עליונה). את הקושיא מיו"ט מתרצים על ידי הנחה חדשה, שתלישה מבהמה (בניגוד לעוף) מהווה עקירה כלאחר יד (שינוי) ומותרת ביו"ט. דהיינו אין נפק"מ לענין תלישה ביו"ט אם ריבה"מ התיר בבכור מטעם דשא"מ או מטעם תולש לאו היינו גוזז.

תלישת שיער בכור

תולש לאו היינו גוזז	תולש היינו גוזז	
ריבה"מ (ורב)		דבר שאין מתכוין אסור
		דבר שאין מתכוין מותר

ההכרח למקם שם גם את ריבה"מ מוסבר בתוד"ה מדרב: אם היה צד לומר שריבה"מ מתיר בגלל דשא"מ מותר, לא יכול היה רב לפסוק כמותו, שמנין לו לרב דתולש לאו היינו גוזז, ודילמא ריבה"מ בימנית תחתונה, ותולש היינו גוזז, ורב שסובר כרבי יהודה, צריך היה לסבור כימנית עליונה. אלא מוכרחים לומר, שרב קים ליה שריבה"מ אית ליה דשא"מ אסור, וההיתר הוא משום תולש לאו היינו גוזז. בסעיף ו, מיישבת הגמרא את היתרו של ריבה"מ לגוזז פרה אדומה עם שיטתו דדשא"מ אסור, לאור הדין שקדשי בדה"ב אסורים רק מדרבנן, ופרה דלא שכיחא לא גזרו בה.

סעיף ז, דשא"מ מותר ותולש לאו היינו גוזז

לפי האיבע"א שבסעיף זה, מקבלים את ההוכחה מפרה אדומה, שלרבי יוסי דשא"מ מותר, ובכך הוא אכן חולק על רב. אמנם לעיל הבאנו מהתוספות, שרב פסק כריבה"מ, ולשיטת רב עצמו צ"ל שהטעם הוא תולש לאו היינו גוזז, וכעת הדרא קושיית התוספות לדוכתא מנין לו לרב טעם זה, והלא יכול להיות שריבה"מ התיר מטעם דשא"מ מותר. וחייבים לפי זה לומר [ענין הערה 31 במהד' שוטנשטיין], שידוע היה לו לרב שההיתר של ריבה"מ הוא מטעם תולש לאו היינו גוזז [ההנחה הקודמת של הגמרא, לפי הסבר התוספות, היתה שלרב היה ידוע שריבה"מ אסור דשא"מ ורק מכך הסיק רב שהוא סובר תולש לאו היינו גוזז, ואילו כעת צ"ל שרב ידע על טעם ההיתר של ריבה"מ באופן ישיר].

תלישת שיער בכור

תולש לאו היינו גוזז	תולש היינו גוזז	
רב		דבר שאין מתכוין אסור
ריבה"מ		דבר שאין מתכוין מותר